

ผู้อำนวยการสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ ม.เชียงใหม่

14 มีนาคม 2562

344

ท่องเที่ยวชุมชน ... สู่ 4.0: ควรเน้นนโยบายอะไร

ขณะนี้การเมืองกำลังเข้มข้น ทุกพรรคก็จัดเอานโยบายมาประชันกันโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวก็เสนอว่าจะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

แต่น่าเสียดายที่ไม่ได้แจกรายละเอียดให้ประชาชนรับทราบ วันนี้ผู้เขียนจึงขอเสนอนโยบายท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้รัฐบาลใหม่พิจารณานำไปใช้

การท่องเที่ยวชุมชนมีวิวัฒนาการมานานกว่า 2 ทศวรรษแล้ว โดย**ชุมชนท่องเที่ยวยุค 1.0** เป็นแหล่งฝึกงานของนักศึกษา เป็นแหล่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวผจญภัยต่างชาติ ถัดมาเป็นยุคของ**ท่องเที่ยวชุมชน 2.0** ที่เน้นการดูงานโดยมีทัวร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหลัก ยุคปัจจุบันเป็น**ยุคท่องเที่ยวชุมชน 3.0** ที่หลายชุมชนพยายามจะปรับจากการรองรับกลุ่มดูงานและทัศนศึกษาเป็นกลุ่มท่องเที่ยววิถีไทยความสำเร็จของชุมชนในวันนี้จึงไม่ใช่ได้มาโดยง่าย คำถามที่น่าสนใจคือ **พลวัตของการท่องเที่ยวชุมชนและอนาคตของท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นอย่างไร** ข้อนี้ยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยจนกระทั่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้ทุนวิจัยแก่มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ เพื่อศึกษาชุมชนท่องเที่ยว 23 ชุมชน เพื่อตอบคำถามใหญ่ดังกล่าว

การวิเคราะห์วิวัฒนาการการท่องเที่ยวชุมชนพบว่า **ชุมชนท่องเที่ยวจะมีพลวัตแบบ 3.0 สู่ 4.0** จะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปในยุคต้นๆ การเปลี่ยนแปลงเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อ **3G** เข้ามาแล้ว **การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนดั้งเดิมจะค่อยๆ เปลี่ยนรูปแบบไปเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า** เช่นเรื่องอุดมการณ์และคุณค่าที่เคยมองผู้มาเยือนเป็นเพื่อนมนุษย์ และการแบ่งปันประสบการณ์ในท่องเที่ยวชุมชนดั้งเดิม จะกลายเป็นการเน้นการให้บริการลูกค้า อุดมการณ์ด้านความเสมอภาคกลายเป็นความพยายามที่จะ**สร้างความพึงพอใจของลูกค้า** ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนก็อาจจะเปลี่ยนจากความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกลายเป็นเครือข่ายธุรกิจที่มีผลประโยชน์ร่วมกันแทน ในด้านการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมก็เปลี่ยนจากการช่วยกันคนละไม้คนละมือเป็นแบ่งแยกการทำงานให้มีประสิทธิภาพ การลงทุนในโฮมสเตย์ซึ่งเคยมองว่าเป็นการดูแลความมั่งคั่งของครอบครัวสร้างบ้านเรือนให้ลูกหลาน ก็ต้องมองเป็นการลงทุนหวังผลตอบแทนเพื่อไปจ่ายเงินกู้ ผลกระทบที่เดิมเห็นว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการขยายโลกทัศน์และมิตรต่างถิ่นก็โฟกัสไปที่เรื่องการขยายตัวของรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ในทุ่งนา ริมชายหาด และบนเกาะ อีกรังมีชาติพันธุ์อันหลากหลายมาให้บริการ **จุดอ่อน** คือ กำลังรองรับด้านแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยแรงงานของแม่บ้านซึ่งก็สูงอายุแล้ว ทำให้ขาดแคลนแรงงานที่จำเป็นในวันหยุดยาวและวันหยุดนักขัตฤกษ์

นอกจากนี้ **ชุมชนมีระดับความสามารถในการให้บริการต่างกัน** ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดสรรผลประโยชน์ภายในชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากเกินกำลังรองรับด้านสาธารณูปโภคก็จะมีปัญหาขยะและน้ำเสียตามมา เมื่อชุมชนท่องเที่ยวเติบโตความสามารถในการบริหารจัดการพื้นที่ขยายตัวไม่ทัน ก็อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

อีกจุดอ่อนคือ **ทุนสังคมที่เป็นทุนประเดิมไม่แข็งแรงพอ** ได้แก่ ชุมชนตั้งขึ้นเพราะความช่วยเหลือจากภายนอกความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชนจึงต้องการ **“แรงระเบิดจากภายใน”** มากกว่าการจัดตั้งโดยหน่วยงานภาครัฐและการจัดสรรผลประโยชน์ **ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ล้วนมีประวัติและวิวัฒนาการของการต่อสู้ร่วมกันมายาวนาน** เช่น ชุมชนเกาะยาวน้อย หากการบริหารจัดการขาดความโปร่งใสและเป็นธรรมจะทำให้ทุนทางสังคมที่เป็นฐานค่อยๆ สึกกร่อนได้ ชุมชนที่พึ่งพารัฐมากเกินไป เนื่องจากผู้มาเยือนเป็นอุปสงค์ (Demand) เทียมจากนโยบายของรัฐที่ไปกระตุ้นการดูงาน จึงมีโอกาสที่ดีมานด์จะซบเซาเมื่อจบประมาณสนับสนุนเหล่านี้สิ้นสุดลง นอกจากนี้ การจัดสรรผลประโยชน์ภายในกลุ่ม หากไม่ลงตัวและไม่เป็นธรรม **↑** จะมีโอกาสจะเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีการดูแลเรื่องผลกระทบที่มีต่อครัวเรือนในชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งก็จำเป็นจะต้องมีการจัดสรรผลประโยชน์บางส่วนจากรายได้จากท่องเที่ยวไปดูแลผลกระทบเหล่านี้ เช่น ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม มลพิษเสียง ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งกับชุมชนและนักท่องเที่ยวด้วย เช่น เพิ่มแสงไฟส่องสว่างเพื่อความปลอดภัยยามค่ำคืน

ตัวอย่างที่ดีได้แก่ ชุมชนบ้านบัว จังหวัดพะเยาซึ่งหักรายได้ของกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเข้าสู่กองกลางทุกครั้งแล้วแบ่งเฉลี่ยคืนให้กับทุกครัวเรือนในหมู่บ้านทุกปี อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่กลุ่มเรือบ้านเดียมซึ่งหักรายได้จากการพานักท่องเที่ยวไปชมทุ่งทะเลบัวแดงเข้ากลุ่มร้อยละ 20 หลังจากนั้นก็นำมาเป็นค่าบริการจัดการค่าบำรุงวัดและชุมชนให้ทุนการศึกษาแก่เด็กในชุมชน

โอกาส ของชุมชนท่องเที่ยวนั้นมีอยู่มาก เนื่องจากกระแสการท่องเที่ยววิถีไทยที่กำลังเติบโต แต่โอกาสก็ไม่ใช่สำหรับชุมชนท่องเที่ยวทุกแห่งและไม่ใช่ชุมชนห่างไกลที่ไหนก็ได้ แต่เป็นโอกาสเฉพาะชุมชนท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีแม่เหล็กดึงดูดด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น

ความท้าทาย ของชุมชนท่องเที่ยวคือ กระแสการท่องเที่ยววิถีไทยในปัจจุบัน ทำให้หน่วยงานต่างๆ พยายามเข้าไปหาชุมชนท่องเที่ยวที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จแล้ว เพื่อที่จะให้ข้อเสนอและยื่นมือมาให้ความช่วยเหลือต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันภายใน เนื่องจากแกนนำชุมชนแย่งชิงผลประโยชน์จากรัฐที่เสนอเข้ามา ความท้าทายอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การแข่งขันจากอุตสาหกรรมโรงแรมในพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งสามารถเสนอบริการได้ในราคาที่ค่อนข้างต่ำ ใกล้เคียงกับโฮมสเตย์ซึ่งกำลังปรับตัวไปสู่ตลาดนักท่องเที่ยว และกำลังยกระดับค่าที่พักไปเป็น 600 บาทต่อคืนขึ้นไป (รวมค่ากิจกรรม)

นโยบายของรัฐควรเน้นการสนับสนุนการสร้างสาธารณูปโภค เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอำนวยความสะดวกมากกว่าการสนับสนุนด้านการเงินโดยตรงสู่ชุมชน **เพิ่มทักษะทั้งระดับแกนนำและผู้ปฏิบัติให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ในการทำ**

bangkokbiznews.com

กรุงเทพธุรกิจ

ข่าวพระราชสำนัก การเมือง ธุรกิจ เศรษฐกิจ การเงิน ต่างประเทศ สุขภาพ
จุดประกาย โลฟิสโต้ล PR

Tags: มงัสสว ขาวสอาด | กองกระแสท่องเที่ยว | ท่องเที่ยวชุมชน ... สู่ 4.0: ควรเน้นนโยบายอะไร

เช็คตารางหุ้น

‘ปวดข้อ ปวดเข่า
ข้อไหล่ติด นิ้วล็อก
ผ่าตัดเปลี่ยนข้อเข่า ข้อไหล่
และผ่าตัดซ่อมแซมด้วยกล้อง’

คลินิกกระดูกและข้อ โรงพยาบาลห้วยเฉียว
โดยทีมศิษย์แพทย์เฉพาะทางกระดูกและข้อ

โรงพยาบาลห้วยเฉียว
HUA CHIEW HOSPITAL

มุ่งมั่นในทุกๆ การบริการ
ในราคาที่ทุกคนจ่ายไหว.

0-2223-1351
www.hc-hospital.com

ข่าวที่มีผู้อ่านสูงสุด

1. หมดเวลาเกรงใจ 'ลุงตู่' จะเอาอย่างไร
2. แพร่คลิปลาวบับเคป็อบพันวงการ
3. ราคาน้ำมันดิบดีดตัวทำนิวไฮรอบ 4 เดือน